Lausunto
19.5.2025

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

HE 32/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle eurooppalaista medianvapausasetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Medialiitto kiittää liikenne- ja viestintävaliokuntaa mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto valiokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle eurooppalaista medianvapausasetusta (”medianvapausasetus”) täydentäväksi lainsäädännöksi, HE 32/2025 vp (”esitys”).

Esitämme kunnioittavasti huomiomme valiokunnalle esityksestä erityisesti kotimaisen media-alan elinvoiman, yhteiskunnan avoimuuden ja kansalaisten sananvapauden näkökulmasta.

Pääviestit

- Kansallinen hankintatietovaranto on erittäin kannatettava ja kiireellinen hanke. Mediayhtiöiden tulisi saada tieto viranomaisista ja julkisista tahoista helposti suoraan kansallisesta hankintatietovarannosta. Se helpottaisi olennaisesti mediayhtiöitä täyttämään oman, uuden tiedon julkistusvelvoitteensa.

- Valiokunnan tulisi mietinnössään korostaa sitä, että *on hyvin tärkeää varmistaa hankintatietovarannon osalta, että tietovarantoon kerättävät ja sitä kautta julkaistavat tiedot sisältävät myös viranomaisten ja julkisten tahojen, kuten julkisomisteisten yhtiöiden, mainos-, markkinointi- ja ilmoitustoimintaa koskevat ostotiedot medianvapausasetuksen velvoitteiden mukaisesti. Lisäksi kattava hankintatietovaranto tulisi saada käyttöön mahdollisimman pian.*

- Kansallinen hankintatietovaranto toteuttaa julkisuusperiaatetta ja lisää yhteiskunnan avoimuutta. Avoimuuden lisääminen mahdollistaa faktapohjaisen julkisen keskustelun muun muassa siitä, kuinka paljon julkisia varoja käytetään ilmoitus- ja mainostilan hankintaan globaaleilta alustayhtiöitä sen sijaan, että viranomaiset ja muut julkiset tahot hankkisivat ilmoitus- ja mainostilaa kotimaisilta mediayhtiöiltä.

- Yleisradion sulkeminen soveltamisalan ulkopuolelle esityksen perusteluissa ei vastaa medianvapausasetuksen tarkoitusta, ja siten se kaventaa tavoitetta lisätä Yleisradion avoimuutta.
- Media-alan konsolidaatiokehitys ei kaipaa kansallista lisäsääntelyä – esitys on tältä osin kunnossa. Yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiolle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisältöjen tai sisältötarjonnan moniarvoisuutta.
- Medialiitto kannattaa lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piirin laajentamista.
- Toimituksellista riippumattomuutta koskeva kansallinen sääntely ja itsesääntely on riittävää.
- Medialiitto kannattaa sitä, että esitys medianvapausasetusta täydentäväksi lainsäädännöksi perustuu minimisääntelyn periaatteelle ja pyrkii välttämään sekä minimoimaan kotimaisille yksityisesti omistetuille mediayhtiöille uudesta EU-laista seuraavaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.

Kansallinen hankintatietovaranto on erittäin kannatettava ja kiireellinen hanke

Medialiitto kannattaa esitystä, jonka mukaan medianvapausasetuksen mukainen viranomaisten ja julkisten tahojen, kuten julkisomisteisten yhtiöiden, mainontaa koskevien tietojen julkaisuvelvoite ratkaistaan perustamalla kansallinen hankintatietovaranto, jossa julkaistaan eri julkisyhteisöjen ostolaskutiedot.

Hankintatietovarannon perustamisen myötä julkisista hankinnoista ja ostolaskuista saadaan entistä tarkempaa tietoa. Myös valtion mainontaa koskevat tiedot, kuten viranomaisen tai muun julkisen tahon ostama mainonnan määrä palveluntarjoajaa kohden, olisivat avoimesti ja julkisesti saatavilla hankintatietovarannosta. Tietovarannon myötä yksittäisten viranomaisten tai muiden julkisten tahojen ei tarvitsisi itse julkaista niiden mainos- ja ilmoitusmenoja koskevia tietoja. Hanke on erittäin tärkeä ja kannatettava.

Esityksen mukaan ”toistaiseksi on vielä epäselvää, kerättäisiinkö hankintatietovarantoon valtion mainontaa koskevia tietoja kaikilta niiltä julkisyhteisöltä, kuten valtio-omisteisilta yhtiöiltä, jotka kuuluvat myös medianvapausasetuksen mukaisten säännösten soveltamisalaan”. Medialiitto toteaa, että hankintatietovarannosta tulisi saada kerralla tietosisällöltään medianvapausasetuksen velvoitteiden kannalta riittävän kattava.

Valiokunnan tulisi mietinnössään korostaa sitä, että:

- *On hyvin tärkeää varmistaa hankintatietovarannon osalta, että tietovarantoon kerättävät ja sitä kautta julkaistavat tiedot sisältävät myös viranomaisten ja julkisten tahojen, kuten julkisomisteisten yhtiöiden, mainos-, markkinointi- ja ilmoitustoimintaa koskevat ostotiedot medianvapausasetuksen velvoitteiden mukaisesti*.

- *Kattava hankintatietovaranto tulisi saada käyttöön mahdollisimman pian.*

Silloin viranomaisten ja muiden julkisten tahojen ei tarvitse erikseen julkaista medianvapausasetuksen edellyttämiä valtion mainontaan liittyviä tietoja ja ilmoittaa niistä Liikenne- ja viestintävirastolle. Kaikki vaaditut tiedot olisivat julkisesti kaikkien nähtävillä Valtiokonttorin ylläpitämässä hankintatietovarannossa.

Valiokunnan tulisi varmistaa mietinnöllään, että hankintatietovarantohanke etenee ripeästi siten, että tietovaranto olisi viranomaisten ja muiden julkisten tahojen käytössä mahdollisimman pian.

Esityksen hankintatietovarantomallissa on olennaisena myönteisenä puolena merkittävästi kevyempi hallinnollinen taakka sekä Liikenne- ja viestintävirastolle että muille viranomaisille ja julkisille tahoille. Esityksen 10 §:n 2 momentin mukaan kuntien, kuntayhtymien, hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien sekä niiden liikelaitosten tulisi jatkossa raportoida valtion mainontaa koskevat tiedot osana kuntalain ja hyvinvointialueesta annetun lain mukaista taloustietojen raportointia. Näin ollen niiden ei tarvitsisi ilmoittaa valtion mainontaa koskevien tietojen julkaisusta Liikenne- ja viestintävirastolle, vaan niiden osalta valtion mainontaa koskevat tiedot olisivat saatavilla Valtiokonttorin ylläpitämässä tietovarannossa, josta Liikenne- ja viestintävirasto voisi tarkistaa ja tarvittaessa hakea tiedot vuosittaista raportointiaan varten. Esitetty malli on sekä Suomelle kokonaisuutena edullisin että sananvapauden turvaamisen kannalta paras ratkaisu.

Valiokunnan tulisi kiinnittää huomiota myös valvontaviranomaisena toimivan Liikenne- ja viestintäviraston valvontasuunnitelmiin siten, että varsinainen viranomaisvalvonta asiassa alkaisi vasta vuoden 2026 osalta vuonna 2027. Tavoitteena tulisi olla, että viranomainen odottaa ja aloittaa aktiivisemman valvonnan vasta, kun hankintatietovaranto on kaikkien julkisten tahojen käytössä. Vuosi 2025 on joka tapauksessa tietojen osalta vajaa, koska medianvapaussäädös tulee artiklan 25 osalta voimaan 8.8.2025.

Kansallinen hankintatietovaranto toteuttaa julkisuusperiaatetta ja lisää yhteiskunnan avoimuutta

Medialiitto toteaa, että hankintatietovarantomalli on paras tapa edetä myös Suomen perustuslain 12 §:ssä sananvapauden lisäksi turvatun julkisuuden ja Suomessa lainsäädännössä tunnustettujen hallinnon avoimuutta koskevien vaatimuksien kannalta.

Hankintatietovaranto tarjoaa mahdollisuuksia avoimuuden lisäämiselle ja julkisen keskustelun laajentamiselle yhteisten julkisten varojen käytöstä. Julkisten tahojen on julkistettava muun muassa niiden mediayhtiöiden ja verkkoalustojen tarjoajien viralliset nimet, joilta mainos- ja ilmoitustilaa on ostettu, sekä käytetty vuotuinen kokonaissumma ja mediayhtiölle tai verkkoalustan tarjoajalle vuosittain maksetut summat.

Avoimuuden lisääminen mahdollistaa faktapohjaisen julkisen keskustelun esimerkiksi siitä, kuinka paljon julkisia varoja käytetään ilmoitus- ja mainostilan hankintaan globaaleilta alustayhtiöitä (esimerkiksi sosiaalisen median palveluissa) sen sijaan, että viranomaiset ja muut julkiset tahot hankkisivat ilmoitus- ja mainostilaa kotimaisilta mediayhtiöiltä.

Yleisradion sulkeminen soveltamisalan ulkopuolelle esityksen perusteluissa ei vastaa medianvapausasetuksen tarkoitusta, ja siten se kaventaa tavoitetta lisätä Yleisradion avoimuutta

Medialiitto pyytää, että valiokunta muuttaa mietinnössään esityksen perusteluja siten, että Yleisradio on selkeästi medianvapausasetuksen ja esityksen 10 §:n (Ilmoitusvelvollisuus) soveltamisen piirissä.

Medialiitto kiinnittää valiokunnan huomiota siihen, että esityksen perustelut ovat muuttuneet talvella lausunnoilla olleesta luonnosversiosta siten, että esityksen 10 § yksityiskohtaisissa perusteluissa sivuilla 42–43 todetaan muun muassa, että ”vakiintuneen käytännön mukaan on katsottu, että Yleisradion omistajaohjaus tapahtuu eduskunnan valitseman hallintoneuvoston toimesta Yleisradion julkisen palvelun yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi. Yleisradio Oy:stä annetun lain esitöissä on niin ikään todettu, että Yleisradio toimii eduskunnan valvonnassa ja vastuulla”. Tämän jälkeen esityksen perusteluissa on rinnastettu Yleisradio Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitraan ja Ulkopoliittiseen instituuttiin, koska niiden kaikkien katsotaan olevan eduskunnan, eikä hallituksen suorassa tai välillisessä määräysvallassa. Tämän perusteella myös Yleisradio on perusteluissa jätetty valtion mainontaan liittyvien medianvapausasetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Medialiitto toteaa, että osakeyhtiönä Yleisradio on hyvin erilainen toimija kuin Sitra tai Ulkopoliittinen instituutti. Toisin kuin esityksessä tuodaan esille, rinnastuu Yleisradio valtio-omisteiseen osakeyhtiöön, eikä autonomisiin ylipistoihin, Sitraan tai Ulkopoliittinen instituuttiin. Rinnastus on relevantti Yleisradion toimituksellisen – vastaavien toimittajien vastuun alla olevan – työn kannalta, mutta rinnastus ei ole relevantti ja totuudellinen Yleisradion osalta yhtiönä.

Medialiitto katsoo, että esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetty näkemys ei vastaa medianvapausasetuksen periaatteita ja tarkoitusta. Medianvapausasetuksen

tarkoitus on lisätä näkyvyyttä siihen, miten julkisia varoja käytetään viranomaisten ja muiden julkisten tahojen ilmoitus- ja mainostilan hankintaan.

Myös Yleisradio edistää ja markkinoi omaa toimintaansa esimerkiksi sosiaalisen median palveluja hyödyntäen. Kaikki Yleisradion jakama oman toimintansa edistämiseksi ja markkinoimiseksi tarkoittama aineisto ei ole Yleisradion toimituksellista ohjelma-aineistoa. Joukossa on myös muuta aineistoa kuten yhtiön markkinointi- ja promoamisaineistoa. Yleisesti on tiedossa, että Yleisradio markkinoi ja viestii oman toimintansa ja näkyvyytensä puolesta kansalaisille.

Siitä, miten paljon Yleisradio käyttää vuosittain varoja ilmoitus- ja markkinointipalveluiden hankintaan globaaleilta alustayhtiöitä (esimerkiksi sosiaalisen median palveluissa), tulisi olla tieto avoimesti kansalaisten saatavilla vuosittain. Kysymys on Yleisradio-yhtiön markkinointikuluista, eikä Yleisradion toimituksellista työstä tai sen kuluista. Medialiitto katsoo, että nämä tiedot voidaan julkaista lähteiden tai anonyymin ilmaisun suojaa taikka liikesalaisuuksia vaarantamatta. Lähdesuoja tai anonyymin ilmaisun suoja taikka Yleisradion liikesalaisuus- tai salassapitositoumukset eivät vaarannu edellä mainittujen tietojen julkaisemisesta.

Mediayhtiöiden tulisi saada tieto viranomaisista ja julkisista tahoista helposti suoraan kansallisesta hankintatietovarannosta

Medialiitto toteaa, että medianvapausasetuksen 2 artiklassa määriteltyjen viranomaisen tai julkisen tahon sekä valtion mainonnan määritelmät ovat hyvin laajat. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että asetuksen 6 artiklan d) kohdan yksityisesti omistettujen mediayhtiöiden velvoite asettaa saataville (esimerkiksi yhtiön verkkosivuille) niille jaettujen valtion mainontaan tarkoitettujen julkisten varojen vuotuinen kokonaismäärä edellyttää mahdollisesti hyvin monien eri viranomaisten ja kunta- ja valtio-omisteisten ostajien tunnistamista viranomaiseksi tai julkiseksi tahoksi.

Medialiitto kannattaa hankintatietovarannon kattavaa ja ripeää käyttöönottoa myös siksi, että se auttaa erikokoisia mediayhtiöitä tunnistamaan kaikki sellaiset viranomaiset ja muut julkiset tahot, jotka ovat ostaneet niiltä ilmoitus- ja mainostilaa taikka -palveluita valtion mainontaa varten.

Medialiitto katsoo, että valvontaviranomaisen aktiivisemman valvontatoiminnan ja tietojen keruun tulisi alkaa vasta, kun kansallinen hankintatietovaranto on myös mediayhtiöiden käytössä niin, että ne voivat helposti tunnistaa EU-lain tarkoittamat viranomaiset ja julkiset tahot.

Viranomaisten ja julkisomisteisten yhtiöiden uudet lisävelvoitteet ovat omiaan vaarantamaan media-alan mainos- ja ilmoitustuottoja

Media-alan huolena on, että medianvapaussäädöksen uudet valtion mainontaan liittyvät viranomaisille ja julkisille tahoille, esimerkiksi kunnille, kunta- ja valtio-omisteisille yhtiöille, kohdistetut velvoitteet lisäävät merkityksellisellä tavalla niiden kustannuksia ja työmäärää.

Uudet velvoitteet kasvattavat järjestelmä- ja muita kustannuksia ja lisäävät työmäärää. Nykyisessä taloudellisen niukkuuden ajassa se on omiaan johtamaan siihen, että erityisesti kunnat, pienemmät viranomaiset ja kuntayhtiöt vähentävät ilmoitus- ja mainostilan hankintaa media-alalta ja erityisesti lehdistöltä kuten paikallislehdiltä. Tällä huolella on merkitystä, kun tiedossa on muuan muassa se, että verkko- ja muun digitaalisen mainonnan eurot menevät yhä suuremmassa osin suurille kansainvälisille teknologiayhtiöille, Googlelle ja Metalle. Ne veivät 68 prosenttia Suomessa verkkomainontaan käytetyistä mainospanostuksista vuonna 2024. Se on yli prosenttiyksikön enemmän kuin vuonna 2023.

Kotimaisella julkisten tahojen mainos- ja ilmoitusrahoituksella on merkitystä media-alan elinvoimalle – ja sitä kautta esimerkiksi tiedon huoltovarmuudelle.

Media-alan konsolidaatiokehitys ei kaipaa kansallista lisäsääntelyä – esitys on tältä osin kunnossa

Medialiitto kannattaa esityksen periaatetta, jonka mukaan vetovastuu media-alan yrityskaupoissa säilyy edelleen kansallisella kilpailuviranomaisella, Kilpailu- ja kuluttajavirastolla (KKV). On tärkeää, että medianvapausasetuksen 22 artiklan mukainen jäsenvaltioiden velvoite mediamarkkinoiden keskittymien vaikutusten arvioinnista pidetään erillisinä EU:n ja kansallisen kilpailulainsäädännön mukaisista arvioinneista, kuten yrityskeskittymien valvontaa koskevien sääntöjen mukaisista arvioinneista.

Medialiitto kannattaa myös sitä, että Liikenne- ja viestintäviraston esityksenmukainen arviointivelvoite koskisi vain sellaisia media-alan yrityskauppoja, jotka täyttävät kilpailulain mukaiset yrityskauppavalvonnan liikevaihtorajat. On tärkeää, että Suomeen ei tuoda kansallista lisäsääntelyä, joka olisi omiaan lisäämään laajemmin media-alan konsolidaatiokustannuksia.

Medialiitto korostaa, että yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiokehitykselle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisältötarjonnan moniarvoisuutta. EU-lain minimivaatimusten soveltaminen on olennaista. Konsolidaatio tukee Suomessa moniarvoisuuden säilyttämistä ja esimerkiksi paikallisten sekä alueellisten uutismedioidenolemassaoloa. Medialiitto kannattaa sitä,

että Liikenne- ja viestintäviraston arvio ei vaikuta yrityskaupan käsittelyyn KKV:ssä tai yrityskaupan viranomaishyväksyntään.

Lehdistön laatutason ja erikoistumisen tason ylläpitäminen edellyttää kustantajien riittävää absoluuttista kokoa. Digitalisoituminen ja jatkuvasti kehittyvä teknologia vain korostaa tätä tarvetta.

Tiedotusvälineiden toimituksellinen riippumattomuus on ollut Suomessa jo vuosikymmeniä suojattu lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 4 §:n (Vastaava toimittaja) ja Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeiden kirjauksilla. Tiedotusvälineen omistuksen muutos ei Suomessa vakiintuneesti vaikuta tiedotusvälineen toimitukselliseen riippumattomuuteen.

Taloudellisesti vahvempi ja vakavaraisempi mediayhtiö omistajana takaa tiedotusvälineelle ja sen toimitukselliselle työlle vapauden ja riippumattomuuden.

Medialiitto pitää hyvänä, että Liikenne- ja viestintäviraston arviointikriteerit arvioida mediamarkkinoilla tapahtuvien yrityskauppojen vaikutuksia tiedotusvälineiden moniarvoisuuteen ja toimitukselliseen riippumattomuuteen tulevat suoraan sitovasta Euroopan unionin säädöksestä, medianvapausasetuksen 22 artiklasta.

Medianvapaussäädöksen mukaan mediamarkkinoiden keskittymisen arvioinnissa on otettava huomioon muun muassa mediamarkkinoiden keskittymän odotettu vaikutus tiedotusvälineiden moniarvoisuuteen, toimituksellista riippumattomuutta koskevat suojatoimet ja yrityskaupan osapuolten mahdollisuudet taloudellisesti kestävän toiminnan jatkamiseen ilman yrityskauppaa.

Medialiitto kannattaa lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piirin laajentumista

Medialiitto pitää tervetulleena, että lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiri vähän laajentuu medianvapausasetuksen artiklan 4 myötä Suomessa. Medialiitto katsoo, että medianvapausasetuksen artikla 4 ja tuoreet korkeimman oikeuden ennakkopäätökset 2019:112 ja 2021:19 yhdessä osaltaan vahvistavat lähdesuojaa Suomessa.

Esityksen viittaus oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 22 §:ssä medianvapausasetukseen merkitsee Medialiiton näkemyksen mukaan sitä, että Suomessa halutaan varmistaa, ettei asetuksen kansallisella täydentämisellä kavenneta medianvapausasetuksen 4 artiklan mukaista lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä.

Toimituksellista riippumattomuutta koskeva kansallinen sääntely ja itsesääntely on riittävää

Medialiitto kannattaa esityksen kirjausta, jonka mukaan medianvapausasetuksen 6 artiklan 3 kohta ei edellytä uutta lisäsääntelyä eikä kirjauksia Suomessa. Medialiitto on esityksen kanssa samaa mieltä siitä, että meillä lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeiden voidaan asiallisesti katsoa sisältävän medianvapausasetuksen toimituksellisten päätösten riippumattomuutta koskevat velvoitteet.

Minimisääntelyn periaate on kannatettava

Esitys perustuu minimisääntelyn periaatteelle, ja siinä pyritään välttämään sekä minimoimaan kotimaiselle media-alalle uudesta EU-laista seuraavaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.

Suomessa ei ole tarvetta eurooppalaiselle medianvapausasetukselle. EU:n lainsäädäntöprosessin lopputulos oli kotimaiselle media-alalle eräänlainen torjuntavoitto. EU-hanke sisälsi kotimaisen sananvapaustilanteen kannalta olennaisia riskejä.

Medialiitto katsoo, että tiedonvälityksen vapaus ei tule uuden EU-lain vuoksi Suomessa juurikaan lisääntymään. Sen sijaan vaarana on, että esimerkiksi media-alan mainos- ja ilmoitusmyyntiin perustuva rahoitusosuus voi pienentyä poliittiseen mainontaan liittyvien uusien viranomaisten ja muiden julkisten tahojen velvoitteiden vuoksi. Lisäksi media-alalle säädetyt uudet velvoitteet julkaista esimerkiksi yhtiöiden verkkosivuilla vuosittain julkisilta tahoilta, kuten esimerkiksi kunnilta ja kunta- tai valtio-omisteisilta yhtiöiltä, saadut mainos- ja ilmoitustilamyyntitulot, tulevat lisäämään mediayhtiöiden kustannuksia.

Medianvapausasetus pyrkii turvaamaan tiedotusvälineiden toimituksellisen riippumattomuuden, moniarvoisuuden ja vapauden Euroopan unionissa. Medianvapaussäädös laadittiin vastaamaan eurooppalaiseen huoleen tiedonvälityksen vapauden heikentymisestä ja poliittisesta vaikuttamisesta tiedotusvälineiden toimintaan. Myös etenkin joissakin itäisen Keski-Euroopan maissa ilmenneet ongelmat median omistuksen avoimuudessa ja valtion mainontarahoituksen jakamisessa huolettivat. Suomessa näitä huolia ja ongelmia ei ole ollut.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
toimialajohtaja, uutismedia

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.